

1. Nämn de frågor som är grundläggande för retorikens beskrivning av talarkonsten, och besvara dem (Hellspong kap. 2)

Vilken är talarkonstens uppgift?

Det centrala begreppet rörande talarkonstens uppgift är övertygandet av folket talet riktar sig till, *peitho* på grekiska och *persuasio* på latin. Man delar vidare upp detta begrepp i två, ett inre och ett yttre övertalningssyfte, lyssnaren ska först i tanke och sedan i handling bli övertygad.

Vad kännetecknar en god talare?

Quintilianus uttryckte den gode talaren som *vir bonus dicendi peritus*. *Vir* betyder man, det var män som lärde sig behärska talet och talarkonsten. *Bonus* betyder god i betydelsen rättrådig och dugande, talaren ska vara stark både världsligt såväl som andligt. *Dicendi peritus* betyder ”skickligt att tala” och står för talarens tekniska förmåga. Denna delas vidare upp i tre delar, medfödd begåvning *natúra*, talarens teoretiska kunskap om talarkonst *ars* samt hans praktiska erfarenhet av offentliga uppträdanden, *usus*.

Vad utmärker ett bra tal?

Ett bra tal kan beskrivas som mötet mellan tre krafter. Talet är dels riktat jämt emot sin publik, det utgår från publikens kunskap, behov och intresse, men talet är också riktat mot talaren, talet beskriver sin upphovsman, och slutligen är talet riktat mot de ämne det handlar om, i syfte att beskriva det som en reell möjlighet.

Dessa tre krafter går sedan att dela upp ytterligare. Cicero ansåg, rörande talets riktande mot publiken, att det ska påverka dem på tre sätt, *docére*, lära, *movére*, röra samt *delectáre*, behaga.

Angående talaren gjorde Aristoteles en uppdelning i *lógos*, *éthos* och *páthos* vilka står för talarens ord som uttryck för hans tanke, talarens karaktär samt de känslor talaren väcker hos åhörarna.

Ämnet som tas upp kan också formaliseras i tre delar. Det ska övertyga med *argument*, skäl för talaren att förespråka det han gör, *tropes*, med hjälp av liknelser och omskrivningar beskriva ämnet på ett nytt sätt, samt *ornament*, vackra omskrivningar och kraftfulla formuleringar.

Vilka typer av tal finns det?

Enligt de gamla antika sättet att se på det finns det tre typer av tal, *politiska*, då det är ett inlägg i en beslutande församlings debatt, *juridiska*, där det antingen är åklagande eller försvarande, och *ceremoniella tal*, då det oftast är frågan om en hyllning till någon / något..

Hur förbereder man ett tal?

Även förberedelserna av ett tal är noga formaliserat i en arbetsgång, *rhetórices pártes*, de retoriska delarna. Denna börjar med *intelléctio*, förståelse, där talaren gör sig en bild och sätter sig in i problemet, därefter följer *invéntio*, uppfinnande, i vilken talaren tänker ut vad talet ska handla om. Efter *invéntio* följer *disposíto*, i vilken talaren ordnar innehållet för att därefter omsätta det till ord, *elocútio*. Slutligen memorerar talaren talet, *memória*, för att sedan hålla det, *pronuntiátio*.

2. Vilka tre principer utgör retorikens tankebakgrund? Hur kan de förstås? (Hellspong kap. 3)

Helhetsprincipen bygger på en holistisk syn där allt är beroende och en del av sitt kontext. De retoriska angreppssättet ska enligt denna princip aldrig begränsa sig till att bara tala till intellektet, känslor, förnuftet etc. utan alltid sträva efter att övertyga på alla möjliga plan. Rent praktiska exempel är vid ordval, ord som miljöbo är bättre än ”person som kastar skräp på olämpliga platser” därför att det förmedlar samma referens men det förmedlar också en starkare känsla.

Den sociala principen talar om människans roll som del av en helhet av människor, en social varelse i samverkan med andra. Enligt denna princip skapas och utvecklas människan till en individ bara i sammanhang med andra människor. Detta medför att talaren alltid har otaliga gemensamma kopplingar till sina åhörare, är det inte direkta, att de till exempel kommer påverkas på samma sätt av ett visst beslut i exempelvis en domstol, så kan de vara indirekta, att åhörarna på ett eller annat sätt kommer påverkas. Den sociala principen är en del av grunden för retoriken som övertygelsekonst, utan någon gemensamt mellan talare och lyssnare finns det ytterst lite för en talare att vilja förmedla.

Verklighetsprincipen handlar om att människan inte bara är i sin omgivning, hon har också möjlighet att betrakta, tänka över samt påverka den. I retoriken återspeglas denna princip genom att tal ska vara åskådliga, talaren ska vädja till åhörarnas sinnen och egna förmågor något han gör bäst genom att tydligt beskriva sådana, och då helst med egna observationer som exempel.

3. Sammanfatta i några slagord vad Johannesson menar med ”Att tala väl och lyssna kritiskt” (Johannesson kap. 1).

Väck nyfikenhet!

Låt lyssnarna själva ”inse” snarare än bli serverade!

Docere, delectare, movere!

4. Beskriv de olika möjligheterna att argumentera inför domstol (Johannesson kap. 2)

Johannesson talar åtta stycken olika argumentationstyper som går att använda i försvarssammanhang. Dessa är listade i fallande styrkeordning, där *status coniecturae* är den starkaste och *deprecatio* den svagaste.

Status coniecturae – hävda att anklagelsen är osannolik, att motparten saknar bevis eller att dessa är allt för svaga.

Status finitionis – ta strid om definitionen, själva handlingen erkänns att den har utförts, men definitionen av att den skulle vara brottslig bestrids.

Status qualitatis – rikta uppmärksamheten mot de rådande omständigheterna. Både brottets utförande samt dess stämpling som brott erkänns, men man försöker överföra skulden till någon annan eller till yttre faktorer. Kallas ibland för *status translationis*.

Comparatio – gärningsmannen erkänns ha utfört brottet, men hävdas samtidigt ha gjort detta för att förhindra ett mycket större brott som skulle orsakat mer skada.

Relatio criminis – återförande av brottet. Försvaren hävdar att offret självt var ansvarig för att

brottet skedde.

Remotio criminis – ungefär som ovan, men försvararen hävdar istället att det är en tredje person som bär ansvaret, antingen genom att tvingat eller eggat förövaren.

Purgatio – ett försök att rentvå förövaren genom att erkänna att denne utfört samt är ansvarig för brottet, men samtidigt åberopa förmildrande omständigheter för att försöka mildra straffet.

Deprecatio – den svagaste formen av argument. Här erkänns brottet och hela skulden som gärningsmannens verk, men försvaren försöker lyfta bra goda nuvarande och tidigare egenskaper hos gärningsmannen för att på så sätt försöka förmildra straffet.

5. Vad menar Inger Lindstedt med att "retoriken är processororienterad"? (Lindstedt kap. 4)

Hon menar att retoriken förlitar sig på ett väl definierat arbetssätt för att skapa och framföra ett tal eller text. Detta inte bara med avseende på de enskilda delarna utan också deras relationer till varandra och i vilken ordning de arbetats fram. Klassiskt sätt delar man inte arbetssättet för att ta fram en text och tal i fem delar.

Intellectio som handlar om att förstå uppgiften och vad som ska framföras.

Inventio behandlar innehållet.

Dispositio handlar om texten eller talets struktur och planeringen av innehållet.

Elocutio är frågan om den språkliga utformningen.

Memoria är memorerandet av texten för att kunna framföra den som ett tal.

Actio är själva framförandet inför åhörare.

Utöver dessa har Lindstedt också lagt till *publicering* gällande texter.